

Брисковська Оксана Миколаївна,
провідний науковий співробітник
наукової лабораторії з проблем протидії
злочинності ННІ № 1 Національної
академії внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук, старший науковий
співробітник

АСПЕКТИ ВІКТИМОЛОГІЧНОЇ ПРОФІЛАКТИКИ ІНТЕРНЕТ-ШАХРАЙСТВА

Анотація. Істотно вплинути на зменшення жертв від інтернет-шахрайств можливо шляхом забезпечення обізнаності усіх соціально-демографічних верств населення щодо таких злочинів, через безперервне та своєчасне інформування про нові види інтернет-шахрайств, способи вчинення, криміногенні ситуації-пастки, які створюються інтернет-шахраями для вчинення своїх злочинних посягань, роз'яснення необхідності дотримання заходів безпеки поведінки в Інтернеті.

Ключові слова: інтернет-шахраї, віктимологічна профілактика, віктимна поведінка, жертви інтернет-шахрайства.

Summary. It is possible to significantly reduce the number of victims of Internet fraud by ensuring that all socio-demographic groups are aware of such crimes, through continuous and timely information on new types of Internet fraud, ways of committing, criminally-occurring traps created by Internet fraudsters their criminal offenses, and clarifying the need for safeguards on the Internet.

Keywords: Internet fraudsters, victimology recommendation, victim behavior, victim of Internet fraud.

Інтернет-шахрайство, на думку фахівців (Ю. М. Батуріна, Д. О. Зиков, С. Г. Спіріна та ін.) є різновидом традиційного шахрайства та становить собою розкрадання чужого майна або набуття права на майно шляхом обману та зловживання довірою, вчинене з використанням мережі Інтернет [1]. У різних публікаціях для визначення Інтернет-шахрайства застосовують поняття, що розуміють як тотожні: «комп'ютерне шахрайство», «кібершахрайство», «мережеве шахрайство» та ін. Водночас більшість авторів не наводять критерії розмежування цих понять.

Інтернет-шахрайство має дві складові: психологічну і технологічну.

Психологічна складова впливає на мотивацію потенційної жертви та спонукає її до вчинення дій, яких очікують шахраї. Основні мотивації на які «тиснуть» інтернет-шахраї це *пропозиція – швидкого збагачення* (прагнення до одержання матеріальної винагороди; намагання безкоштовно отримати платні послуги чи товари) та

жалість і альтруїзм (невідомий розповідає потенційній жертві, що з одним з його близьких сталося лихо).

Технологічна складова – Інтернет як інструмент дає можливість шахраям *донести необхідну інформацію* до потенційної жертви, *одержати від жертви кошти* зберігаючи свою анонімність [2, с. 102].

Жертва може також сприяти виникненню криміногенної ситуації і своєю поведінкою навіть викликати у злочинця остаточну рішучість здійснити цей злочин та зумовити його перехід до активних неправомірних дій [3].

До груп ризику, що потребують віктимологічної профілактики доцільно віднести:

- особи літнього віку від 60 років, переважно пенсіонери які не мають досвіду не тільки спілкування в Інтернеті але й відсутня грамотність користування гаджетами (смартфонами, планшетами, ноутбуками);

- неповнолітні особи (відсутність критичного мислення, захопленість онлайн-іграми, бажання швидкого збагачення);

- особи які перебувають у складній життєвій ситуації, пережили стрес, горе, шукають розраду, вихід, намагання виправити ситуацію;

- особи які надають відомості про себе через свою легковажність, безтурботність та необізнаність.

Найбільш дієвими заходами профілактики віктимної поведінки жертв інтернет-шахрайства, є заходи з кримінологічної обізнаності населення. Забезпечення поінформованості населення, щодо тенденцій розвитку інтернет-шахрайства можливо шляхом поліпшення взаємодії правоохоронних органів із представниками засобами масової інформації (ЗМІ). Своєчасна інформація про нові види інтернет-шахрайства, способи його вчинення, про особистість шахраїв і криміногенні ситуації-пастки, які створюються ними для здійснення злочинних посягань, може істотно вплинути на зменшення рівня цього виду злочинів [3].

До відповідних засобів впливу доцільно віднести:

- засоби масової інформації (преса, радіо, телебачення) – які не тільки найбільш доступні серед населення, але й мають безліч можливостей. Наприклад, висвітлення *проблем запобігання шахрайству* в рубриках газет, новинах, соціальних рекламах, спеціальних теле- та радіо- програмах, спрямованих на профілактику окремих видів злочинів, з широким залученням фахівців з Департаменту кіберполіції Національної поліції України; інформування громадськості щодо *проблем потерпілих*, зокрема, *питань про те, якою мірою поведінка й обстановка (умови), створена ними, може сприяти вчиненню інтернет-шахрайств*; запровадження циклу передач або друкованих рубрик *віктимолічного навчання*, адресованих таким верствам населення, які найчастіше стають

жертвами інтернет-шахраїв, щодо правильних дій у випадках вчинення відносно них злочинів.

– Інтернет-мережі, як «Facebook», «Twitter»,

– веб-сервіси (відеохостинги), як «You Tube» шляхом перегляду соціальної реклами;

– сайти багатьох електронних засобів масової інформації, державних і недержавних органів, установ, організацій. Сайти окремих головних управлінь Національної поліції України в областях наявні рубрики «Прості поради, як не стати жертвою шахраїв», «Бережіть своїх рідних від шахраїв» та ін. Найпоширеніші шахрайські афери висвітлюються на сайті Департаменту кіберполіції Національної поліції України [4, с. 174];

– проведення лекцій, бесід, зборів із різними соціальними групами населення (колективами працівників на підприємствах, в установах, організаціях; студентами у вишах, учнями у школі; пенсіонерами, соціально незахищеними верствами населення за місцем проживання і т. ін.).

Важливу роль у віктимологічній профілактиці інтернет-шахрайств відіграє забезпечення безперервної просвітницької роботи, через засоби масової інформації, соціальні мережі, сайти, бесіди, лекції для охоплення усіх соціально-демографічних верств населення, з метою своєчасного інформування про нові види інтернет-шахрайств, способи їх вчинення, криміногенні ситуації-пастки, які створюються інтернет-шахраями для вчинення своїх злочинних посягань, роз'яснення необхідності вживання заходів безпеки поведінки в Інтернеті все це є ефективним заходом профілактики такої злочинності.

Список використаних джерел

1. Чернявський С. С. Фінансове шахрайство: методологічні засади розслідування : монографія. К., 2010 624 с.

2. Чернявський С. С. Інтернет-шахрайство як об'єкт досліджень правових наук матеріали Всеукр. наук-практ. конф. *Протидія злочинності у сфері інтелектуальної власності та комп'ютерних технологій органами внутрішніх справ: стан, проблеми та шляхи їх вирішення* (Донецьк, 12 листоп. 2010 р.). Донецьк: ДЮІ ЛДУВС, 2010. С. 100–103.

3. Лисодед О. В. Проблеми профілактики віктимної поведінки жертв шахрайства URL: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/12233/1/Lysodyed_164-167.pdf.

4. Таран Т. Г. Запобігання шахрайству, що вчиняються жінками в Україні: дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2019. 235 с.